

Interview met onderzoeker bij Hogeschool Windesheim Bert Wienen

'Stel het kind niet altijd centraal'

Bert Wienen

In de Kick-off van het samenwerkingsverband was Bert Wienen, senior-onderzoeker op Hogeschool Windesheim en medeoprichter van het Instituut voor Inclusief Onderwijs, een van de sprekers. Voor dit interview vroegen we de onderzoeker, én auteur van het onderwijsboek 2023, hoe hij aankijkt tegen inclusief onderwijs.

Voordat Wienen de overstap maakte naar de hogeschool werkte hij jarenlang in de jeugdhulp. Hij kwam in gezinnen, maar ook op scholen waar toen het idee leefde dat onderwijs en jeugdhulp meer samen moesten gaan werken. Meer samenwerking, zo dacht men, zou uiteindelijk leiden tot een daling in de zorgvraag. Terwijl hij op die scholen rondliep, begon Wienen zich steeds vaker af te vragen of die veronderstelling wel klopte, en of meer samenwerking niet juist zou leiden tot een grotere zorgvraag. Uiteindelijk maakte hij de stap naar de wetenschap om hier onderzoek naar te doen, en dat doet hij nog steeds.

Voor je onderzoek ben je vaak in de scholen. In welke rol ben je daar?

"Ik participeer zoveel als mogelijk in het gewone leven van de school. Wat ik probeer te doen is een brug slaan tussen praktijk en wetenschap. Als ik het plat sla ben ik vooral benieuwd naar hoe we omgaan met kinderen die niet aan onze normen voldoen. Als veel kinderen zorg nodig hebben, ligt dat dan alleen aan de kinderen of zijn er ook andere dingen aan de hand? En zou daar niet de sleutel liggen als we kijken naar zoiets als inclusief onderwijs?"

Welke andere dingen bedoel je?

"Zodra het niet goed gaat met een kind, gaan we er vaak meteen vanuit dat het aan het kind ligt. We hebben allerlei verklaringkaders: ze zijn bijvoorbeeld hoogbegaafd, hebben add, adhd of zijn prikkelgevoelig. De volgende stap is dat we expertise de school in halen om het individuele kind te helpen. Maar die expertise past vaak niet in de onderwijscontext. Voor de leraar is het namelijk niet

die ene hoogbegaafde leerling waar hij mee te maken heeft, maar de hele groep leerlingen die op elkaar reageert, terwijl hij ze rekenen moet leren."

En daar zoekt die leraar een oplossing voor?

"Ja, die leraar zal zeggen: ik wil best rekening houden met allerlei kinderen in de groep, en dat doe ik ook, maar ik ben niet een soort mini-psycholoog die kan inspelen op alle individuele behoeften. En zo kijken we ook naar inclusief onderwijs. Dat zien we als de optelsom van alle individuele behandelplannen en OPP's, maar dat is niet haalbaar en het is ook niet goed."

Dat lijkt inderdaad lastig haalbaar, maar wat dan?

"Het belangrijkste argument is niet dat het lastig haalbaar is. Het belangrijkste pedagogische argument is dat het ook niet goed is voor kinderen als je alles voor ze aanpast. Het is juist goed dat ze zich leren verhouden tot de verschillen in de groep; dat zullen ze straks in de samenleving ook moeten doen. We zouden stevige pedagogische contexten moeten bouwen waarin niet elk kind centraal staat, maar waarin elk kind wel een sterke pedagogische relatie heeft met de leraar en met de leerstof. En waarin er een cultuur is van hoge verwachtingen. Het gesprek over inclusie moet vooral daarover gaan en over wat dit betekent voor alle kennis en expertise die we in ons schoolteam hebben."

Dus niet het kind moet centraal staan maar de pedagogische relatie tussen een kind en de leraar. Is dat wel mogelijk in een groep van 25 of 30 kinderen?

"Mijn eerste reactie is dan natuurlijk nee, maar we moeten niet te snel gaan. Iedereen in het onderwijs weet dat je soms je handen meer vol hebt aan een klas van 18 dan van 30. Dat maakt onderwijs tot onderwijs; dat het altijd een heel situationele aangelegenheid is. De vraag is: wat is in jouw school, met jouw populatie, op de plek waar de school staat, nodig om elk kind een sterke pedagogische relatie te bieden?"

Wat zou er nodig kunnen zijn?

"Ik kan me voorstellen dat als je school in een buurt staat waar armoede een grote rol speelt, het heel verstandig is om je team uit te breiden met iemand die weet hoe je leerlingen die in armoede opgroeien tot leren krijgt. Dat is expertise die je kan helpen om als team na te denken over hoe kinderen op jullie school leren."

En kan zo'n aanpak ervoor zorgen dat een school inclusiever wordt?

"Ja, ik ken scholen die de afgelopen drie jaar bijna geen kinderen hebben verwezen en dat hebben gedaan door heel goed in hun team na te denken over wat de schoolpopulatie nodig heeft. Als er dingen waren die zij zelf niet konden oplossen, haalden ze expertise de school in om te helpen die pedagogische context te verbeteren. Op die scholen wordt soms ook met co-teaching gewerkt. Dat betekent dat je als expert niet achter in de klas gaat zitten om te vertellen wat de leraar moet doen, maar dat je samen een week lang voor de groep staat en samen uitzoekt wat voor deze leerlingen op dit moment werkt."

Wat is een eerste stap die je als school kunt zetten als je meer op deze manier wilt werken?

"Je kunt heel klein beginnen. Als er een leerling is die vastloopt, begin dan eens met de vraag: wat zegt dit over onze school en over ons handelen? Kijk in je OPP's of kijk naar de TLV's die je de afgelopen tijd hebt aangevraagd en haal daar een stofkam doorheen. We doen nu een groot onderzoek onder de TLV's en zien dat op een school vaak dezelfde soort leerlingen worden verwezen."

Bijvoorbeeld?

"Als een school op de website heeft staan dat ze een veilige school heel belangrijk vinden, dan zie je dat vooral leerlingen worden verwezen die onveilig gedrag laten zien. Als er staat dat de basisvaardigheden op school centraal staan, liggen de verwijzingen vaak op rekenen en taal."

'Je kunt heel klein beginnen. Als er een leerling is die vastloopt, begin dan eens met de vraag: wat zegt dit over onze school en over ons handelen?'

Dus je weet door naar een schoolwebsite te kijken waar je op moet inzoomen op een school?

"Ja, en dat is ook wel logisch. Het heeft te maken met hoe wij als mensen omgaan met wat normaal en afwijkend is, en met wat de norm is op een school."

Is het mogelijk om als inclusieve school geen kinderen meer door te verwijzen?

"Dat is een belangrijk doel, al weet ik niet of het haalbaar is, of zelfs wenselijk, om helemaal geen speciaal onderwijs meer te hebben. Maar het gemak waarmee we nu kinderen doorverwijzen vind ik wel schokkend."

Toch zullen scholen blijven zeggen: hoe kunnen we dat waarmaken als we zitten met onderbezetting?

"Dat het lastig is, is evident, maar als je blijft wachten en niemand beweegt dan is het over drie jaar nog steeds lastig. En je hoeft niet alles om te gooien. Je kunt klein beginnen."